ئەحمەد عەزیز:

"پەرتەوازەیی چالاکی ژنان نەیتوانیوە وێنایەکی یەکگرتوو بە ڕەوتی فێمینیزمی کورد بدات"

ئەحمەد عەزیز

بەشی دووەم و کۆتایی

باسی ژن باسێکی جیددییە لە بزوتنەوەی کورددا. بەستەڵەکی سەر ڕیگای ئەم باسە لە پێوەند لە گەل ڕەوتی ناسیونالیزمی کورد لەوەدایە کە ئەم بزوتنەوە هەتا ئێستاشی لەگەڵ بی بزوتنەوەیەکی پیاوسالارانەیە. پیاو لە هەرەمی دەسەڵاتدایە، بریاردەر و سیاسەتداریژەرە، تەحلیلگەرە، بەرنامە دەنووسێ، سۆرشگیر و قارەمانی مەیدانی عەمەلیات و هتد. ژن ڕۆلی بەرهەمهێنەر و هاسانکاری ئەم مەیدانەی بۆ پیاوان هەیە. بە ڕێکەوت نییە چالاکی ژنان لە پەراویزی حیزبە سیاسیەکانەوە لە دایک دەبێ. لە بەرنامەی حیزبەکاندا بە ناسێونالیست و چەپەوە ئاماژە بە پرسی ژنان و لە یەکسانی ژن و پیاو لە دوارۆژ لە کۆمەڵ و لە بنەماڵەدا کراوە، بەڵام ئەمە بە باوەر نییە و لە هەڵوێست و هەڵسوکەوتی ئەم پارتانەدا نیشان نەدراوە.

ئەو ڕیتۆریکەی کە سیاسەتوانانی کورد سەبارەت بە فیداکاری ژنان و ئازابوون لەوەی قارەمانیان پەروەردە کردوە بۆ بزوتنەوەی کورد لە ڕاستیدا بۆ پاساودانەوەی ڕاگرتنی دەسەڵاتی پیاو بووە. ئەم تاریفە بۆ ئەوەیە کە ئەم ژنانە توانیویانە بە باشی وەفاداری خۆیان بە پیاوانی خۆیان لە ڕێگای پاراستنی کلتوری باوی پیاوسالاری لە سەرکردایەتی کردنی بزوتنەوەکەدا بپارێزن. بە واتایەکی دیکە، ئەم ژنانە توانیویانە کلتور و نۆرمی کۆمەڵایەتی و بنەماڵەیی باو بە ناوی بەرژەوەندی بزوتنەوەی کورد و لە ژێر هەستی کوردایەتیدا ڕابگرن. ئەگینا ئەم تاریفە هیچ دەسەڵات و ستاتۆیەکی بۆ ئەم ژنانە نەخولقاندووە. لێرەدا ئەم پرسیارە دێتە ئاراوە کە ئەم ژنە قارەمانانە لە کوێی ڕەوتی چالاکی ژناندا قەراریان گرتووە؟ مەگەر ئەوە چالاکان و خۆیندکارانی نێوخۆ و دەرەوەی حیزبەکان نیین کە جڵەوی ڕەوتی فێمینیستیان بە دەستەوەیە؟

ناسیونالیزمی کورد و خوێندنەوەیەکی نوێ!

ئەگەر باس لە سەرلەنوێ خوێندنەوەی چەمکە سیاسیەکان لە سەردەمی پۆست ستروکتۆرالیزم و پۆست مودێرنیزم دەکرێ گەرەکە ئێمەش ئاورێکی جیددی لە نیوەرۆکی چەمکی ناسیونالیزمی بدەینەوە. تایبەتمەندیەکی سەرەکی سەردەمی ئێستا خستنە ژێر پرسیاری ئەو دیسکۆرس و چەمکە سیاسیانەیە کە هەتا ئێستا باو بوون و پەیرەو کراون. یەکێک لەم چەمکانە چەمکی ناسیونالیزمە. ئەوخۆیندنەوەی هەتا ئێستا لە نیوەرۆکی ناسیونالیزم کراوە.

خوینەوەیەکی کەون و تەئسیر وەرگرتوو بووە لە ڕوانگەی مارکسیستی. مەبەست لە ڕوانگەی زاڵ لەم پێناسەکردنەدا هەوڵدان بووە بۆ ڕاگرتنی هەژموونی نەتەوەی خاوەن دەسەڵات. گرفت و فەقیری ناسیونالیزمی کورد لەم بارەوە نەبوونی تاریفێکی شەفاف بووە لەلایەن دەسەڵاتی نەتەوەیی کوردەوە. ئێمە زۆرتر بیرمان لە گەیشتن بەڕواڵەتی دەسەڵات بووە، هەتا بیرکردنەوە لە چۆنییەتی و نیوەڕۆکی ئەو دەسەڵاتە. بە واتایەکی دیکە کورد زۆرتر بیری لە ڕوخاندنی دەسەڵاتی مەوجوود بووە هەتا چۆنیەتی بنیاتنانی دەسەڵاتێکی نوێ. غافڵ لەوە کە دەسەڵات سەندەلێک نییە کە کەسی دانیشتووی لە سەر لابەری و کەسیکی دیکەی لە سەر دابنێی، واتە گۆرانێکی فیزیکی بەرێوە بوە. ئەم گۆڕانە پێویستە نیوەڕۆکیکی هەبێ. ئیمە لە هەوڵدان بۆ دەسەڵاتدا دەبێ تاریفی خۆمان لە دەسەڵات هەبێ. ئێمە دەمانەوێ سیستمی دەسەڵات واتە ڕایەڵکەی مەوجوودی دەسەڵات بە گشت لقوپۆپەکانیەوە بگۆرین و دەسەڵاتیکی نەتەوەیی و کوردی لە جێی دابنێین.

ئەو تیۆریە داسەپاوەی کە ناسیونالیزمی کورد ناتوانێ هەڵگری ڕەوتی خەبات بۆ یەکسانی ژنان لەگەڵ پیاواندا بێ کارتێکەریەکی نیگاتیڤی هەتا ئێستا لە سەر بزوتنەوەی کورد هەبووە. ئەم گویڕایەڵییە کارتێکەریەکی ئەوتۆی لە سەر بزوتنەوەی نەتەوایەتی کورد داناوە کە ئەم بزوتنەوە لە ڕابردوودا خۆ لە پرسی ژن و زۆر گرفتی دیکەی کۆمەڵایەتی لێ بەخاوەن نەکا. ئەم تیۆریە ئەگەر لە دەورانێکدا برەوی هەبووە یان توانیویەتی بە سەر سیاسەتوانان و ڕوناکبیرانی سیاسی کورددا داسەپاوەو سیمایەکی لۆژیک بە خۆوە گرتووە، دەکرێ هەنوکە بکەوێتە ژێر پرسیار. پێویستی ئاوڕدانەوە و تەنانەت ڕەتکردنەوەی ئەم تیۆریە دەکرێ پشتئەستور بێ بەم چەند ئارگومێنتە:

<u>یەکەم</u> ئەم تاریفە داسەپاوی دەورانی زاڵبوونی ئایدۆلۆژیە کە هەتا ئێستاش هەر ماوەتەوە. بە تایبەت ئایدۆلۆژی مارکسیستی کە گۆڕانی کۆمەڵایەتی و پرسی یەکسانی ژنان لە گەڵ پیاوانی لە پاوانی خۆیدا دادەنا. بیریارانی ئەم ئایدۆلۆژیە نەیانویستووە ڕوایەت بدەن بە بزوتنەوەی ناسیونالیستی کورد کە وەک ئالترناتیفێک لە ئاست ڕەوتی سوسیالیستیدا نێوەرۆکێکی چرتری کۆمەڵایەتی و سیاسی لە ئاجندای خۆیدا دابنێ. پرسیار لێرەدا ئەمەیە، ئێستا کە گۆران بە سەر هژمونیی ئایدۆلۆژیەکان بە تایبەت ئایدۆلۆژی کۆمۆنیستی و سوسیالیستیدا هاتووە و ئەم ئایۆلۆژیە لە کۆمەڵگای کوردستاندا لەو ئاستەدا نییە کە وەڵامدەری خواستی فێمینیزمی کورد بێ بۆ نابێ ناسیونالیزمی کورد بە گۆڕان لە ڕوانگە و پرۆگرامی خۆیدا ئەم پرسە بکاتە پرسی خۆی.

مەسەلەی ژن بوارێکی جیهانی هەیە بەڵام لە هەمانکاتدا لە هەر کۆمەڵگەیەکدا ئاست و تایبەتمەندی خۆشی هەیە. ئێستا کە پرسی سەرەکی کۆمەڵگای کورد پرسی نەتەوەییە و ڕەوتیکی یەکسانیش لە ئارادایە هیچ لۆژیکێکی تیدانییە کە بزوتنەوەی کورد ڕەوتی فیمینیستی کورد ئاوێتەی خۆی نەکا.

<u>دووهەم</u> دیارە مەسەلەی ژن بوارێکی جیهانی هەیە بەڵام لە هەمانکاتدا لە هەر کۆمەڵگەیەکدا ئاست و تایبەتمەندی خۆشی هەیە. ئێستا کە پرسی سەرەکی کۆمەڵگای کورد پرسی نەتەوەییە و ڕەوتیکی یەکسانیش لە ئارادایە هیچ لۆژیکێکی تیدانییە کە بزوتنەوەی کورد ڕەوتی فیمینیستی کورد ئاوێتەی خۆی نەکا.

<u>سێهەم</u> دەبێ ئەو ڕاستە قبوولبکرێ کە هەبوونی ڕەوتی فیمینیستی کورد لە دەرەوەی بازنەی حیزبەکان تا ڕادەیەکی زۆر نیشانەی بێ وەڵامی نیوەرۆکی بەرنامەی ئەم حیزبانەیە، نیسبەت بە خواستەکانی یەکسانخوازیە. بۆ وەڵامدانەوە بەم ڕەوتە ڕوو لە گەشەیە دەکرێ بزوتنەوەی کورد ڕەوتی فێمینیستی کوردیش بگریتە خۆ. ئەمە بە سودی بزوتنەوەی ناسیونالیستی دەبێ.

<u>چوارەم</u> کۆمەلگای ئێمەی کورد کە ناسیونالیزمی کورد هەوڵی گۆڕینی دەدا لە چاو ڕابردووە ئاڵوگۆری زۆری بە سەردا هاتووە. کورد بۆ گەیشتن بە دەسەڵات هەر وەک ئەزموونی باشوری کوردستان نیشانی داوە، پێویستی بە نیهادینەکردنی سیاسەت، بنیتنانی کۆمەلگای مەدەنی و پرۆسەی دیمۆکراتیزەکردن هەیە. ئەم ڕەوتە سەرکەوتوو نابی کە ئەگەر خەبات بۆ یەکسانی لە پەراویزدا بمێنێتەوە و خواستەکانی خۆی تێدا نەبینێتەوە. دەبێ ئەو ڕاستیەمان لە بیر نەچێ کە بەشێکی هەرە زۆر لە چالاکانی ئێستای کۆمەڵگای مەدەنی ژنانن. ناسیونالیزمی کورد کە خوازیاری دروستکردنی ئەم کۆمەڵگایەیە گەرەکە لەم چالاکانەی بواری داکۆکی لە مافی ژنان پشتیوانی بکا. چونکا ژنان لە کۆمەلگای ئێمەدا هەم وەک مرۆڤی کورد بەشیک لە هێز (نەک پشتیوان!)ی بزوتنەوەی نەتەوایەتین و لە هەمانکاتدا چالاکانی مەیدانی خەبات بۆ یەکسانیشن لە دژی دەسەڵاتی حاکمدا.

ئەگەر ناسیونالیزمی کورد بە ڕابەرایەتی پیاوی کورد ئەم هیزە نەخۆێنێتەوە تووشی دوو هەڵەی جیددی دەبێ. یەکەم ئەوە کە خۆی لەم هیزە بێبەری دەکا و ڕوانگەی پیاوسالارانە هێژموونی خۆی بە سەر بزوتنەوەکەدا دەپارێزێ. دووهەم لە حاڵەتێکی ئەوتۆدا فیمینیزمی کورد ناچار دەبێ بەشێک لە توانای خۆی رووی لە بەربەرەکانی پیاوسالارانەی نیو بزوتنەوەکە بێ. کەم نین ئەو هەوڵ و هەلویست و نوسراوانەی کە لە لایەن فێمینیستانی کوردەوە لەم دوایانەدا لە دژی پارتە سیاسیەکان هاتوونە ئاراوە. ئیدامەی ئەم دوو بەرەکییە دەبیتە هۆکاری پێکهاتنی کێشەیەکی گەورە لە نێوان دەسەڵاتی کوردی و بەشێکی زۆر لە جەماوەر لە بەرەی ڕەوتی فیمینیستیدا.

پوختەی باسەکە

ئاوڕدانەوە لە نێوەرۆکی دیسکورس و چەمکە سیاسیەکان یەکێک لە تایبەتمەندیەکانی سەردەمی ئێستایە. لەم پیوەندیەدا ئاوڕدانەوە لە چەمکی ناسیونالیزم بە تایبەت ناسیونالیزمی کورد لە بزوتنەوەی کورددا زۆر گرینگە. لەم ئاوڕدانەوەدا پیویستە بیر لە ئاویتەکردنی ڕەوتی ڕوو لە گەشەی چالاکی ژنان و لایەنگرانی مافی یەکسانی لە گەل بزوتنەوەی کورددا بکری. گرفتی نا بەرابەری ژن و پیاو گرفتی تەنیا ژنان نییە بەلکو گرفتی پیاوان و گرفتی ناسیونالیزمی کوردیشە. ناسیونالیزمی کورد پێویستی بە دروستکردنی کۆمەلگای مەدەنی و پرۆسەی دیوکراتیزەکرن لە کۆمەڵدایە. ڕەوتی چالاکی ژنان لە نێو جەرگەی بنیاتنانی ئەم کۆمەڵگایەدا ڕوو لە بەرەو پێشچوونە. پارتی سیاسی کورد بۆ نیزکبوونەوە لەم ڕەوتە و ئاویتەکردنی بە بزوتنەوەی ناسیونالیستی پێویستە ئاوڕی جیددی لەم ڕەوتە بداتەوە و پێشوازی لێبکا. لەم ئاوڕدانەوەدا دەبێ خۆ لەو نورم و سیستمە پیاوسالاریانە دەرباز بکا کە هەتا ئێستا بە سەر بزوتنەوەی سیاسیی کورددا زاڵ بووە. مەسەلەی ژن پیویستە بە شەفافی سەر لە نوێ لە پرۆگرامی حیزبەکاندا بنووسرێتەوە. هەوڵدان بۆ پیادەکردنی بەرنامەیەکی نوێ پێویستە بەشێک لە چالاکی ڕۆژانەی ئەم حیزبە سیاسییانە بێ. حیزبی سیاسی چۆن مەرجی وەک باوەڕ بە پرینسیپەکانی دیمۆکراسی و بروا بە فرە نەتەوەیی و خالی لەم جۆرە بۆ هاوکاری و هاوبەرەیی لەگەڵ حیزبی دیکە دادەنێ پێویستە هەرواش بڕوا بە مەسەلەی یەکسانی ژن و پیاو لە مامەڵە لە تەک ئەم لایەنانەدا بە مەرج دابنێ.

پرسی ژن و جێگیرکردنی یەکسانی ژن و پیاو لە هەموو بوارەکانی ژیانی کۆمەڵایەتی و دەسەڵات لە کوردستاندا لەوە ناچێ بە گەیشتنی کورد بە دەسەڵاتی نەتەوەیی بە تەواوی بە ئەنجام بگا. لە گەڵ ئەوەی کە چالاکی ژنان ناشێ لە چوارچیوەی پارتە سیاسیەکاندا قەتیس بێ دەکرێ بەشێکی گرینگ لەم خەباتە هاوتەریب لە گەڵ ڕەوتی نەتەوەخوازی لە تەک پارتە سیاسیەکاندا بەرێوە بچێ. بە مەرجێک چالاکی فێمینیستی و ڕوناکبیری سیاسی داکۆکیکەر لە یەکسانی ژن و پیاوی کورد لە پارتی سیاسیدا ڕەخنەگر و وتەبێژی دەردەکانی خەڵک بە تایبەت پرسی ژن بێ. فیمینیزمی کورد ناچارە لە بەر ڕەوشی تایبەتی پرسی نەتەوەیی هاوکات لەگەڵ هەوڵدان بۆ گۆڕان لە دەسەڵاتی زاڵی پیاوسالارانە لە کۆمەڵگادا خۆ بە خاوەنی پرسی نەتەوەیی و یەکسانی لە دەسەڵاتی سیاسی و بریاردان لە نێو پارتە سیاسیەکانیشدا بزانێ.

دابینکردنی یەکسانی لە کوردستاندا بەشێکی گرینگ لە ئەرکی ناسیونالیزمی دەسەڵاتخواز و عادیلانەی کوردە. بزوتنەوەی سیاسی و نەتەوەیی کورد نابێ لە پاوانی پیاواندا بمێنێ بەلکوو پێویستە ئەم بزوتنەوەیە گۆڕەپانی واقعی هەموو چالاکانی ژن و پیاوی کورد بێ.

ئەم وتارە لە ستۆکهۆڵم پێشکەش کراوە.